

УДОВИЧЕНКО Олександра
*викладач кафедри організації досудового розслідування факультету №1
Криворізького навчально-наукового інституту,
Донецький державний університет внутрішніх справ*

ЧАС ТА МІСЦЕ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО У СТАТТІ 390-1 КК УКРАЇНИ

Проблема домашнього насильства обумовила необхідність встановлення кримінальної відповідальності не тільки за сам факт насильства, а за пов'язані з ним кримінальні правопорушення. Одним з них є невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників (стаття 390-1 КК України).

Окремі питання кримінальної відповідальності за невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників розглядалися у наукових працях таких вчених, як Д.О. Балабанова, А.А. Вознюк, А.О. Данилевський, О.О. Дудоров, Ю.М. Ковалик, Д.Є. Крикливець, Ю.С. Лимаренко, В.В. Медведська, М.А. Нерода, Л.М. Палюх, О.В. Поштаренко, М.І. Хавронюк, О.В. Чорна, В.В. Шаблистий, М.В. Шепітько, К.В. Юсубов та інші. Проте у їх роботах недостатньо уваги приділяється дослідженню часу та місця цього кримінального правопорушення.

Метою цієї роботи є аналіз місця та часу як ознак об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого у статті 390-1 КК України.

На думку М.В. Шепітька, обов'язковими ознаками кримінального правопорушення, передбаченого у статті 390-1 КК України, є час та місце його вчинення. Часом вчинення діяння є строк призначеного судом обмежувального заходу, обмежувального припису або проходження програми для кривдників, а місцем – конкретне місце, яке має бути обмежене відповідним заходом або приписом від активності особи, яка вчинила домашнє насильство, кривдника або третіх осіб [1, с. 688-689]. З таким твердженням важко погодитися з огляду на наступне.

Хоча в літературі і відсутні однозначні визначення часу та місця вчинення кримінального правопорушення, в найбільш загальному вигляді у науковій літературі вони визначаються наступним чином.

Час вчинення кримінального правопорушення зазвичай визначається як означений у законі проміжок часу, впродовж якого може бути вчинено кримінальне правопорушення [2, с. 27]; передбачена диспозицією кримінально-правової норми риса кримінального правопорушення, яка характеризує тривалість його вчинення [3, с. 261].

Під місцем вчинення кримінального правопорушення розуміють територію, інше місце, яке характеризується фізичними, соціальними і правовими критеріями, де було розпочато, продовжено чи припинено кримінальне протиправне діяння [4, с. 133]; саме з вчиненням на такій конкретизованій частині простору суспільно небезпечного діяння кримінальний закон пов'язує наявність певного складу кримінального правопорушення [5, с. 272].

Для того, щоб місце та час вчинення кримінального правопорушення набули характеру обов'язкових необхідно, щоб вони були безпосередньо вказані в законі або їх наявність вимагалася шляхом логічного тлумачення, при цьому без наявності таких ознак немає підстав для притягнення винної особи до кримінальної відповідальності, оскільки відсутній склад кримінального правопорушення. Але у випадку з невиконанням обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходженням програми для кривдників зазначені вимоги недотримані.

Почнемо з часу вчинення кримінального правопорушення. Якщо для невиконання обмежувальних заходів та обмежувальних приписів визначення часу вчинення кримінального правопорушення має певний сенс, оскільки законом передбачено, що такий захід або припис (а відповідно і визначені у ньому обов'язки) встановлюється на певний, визначений законом, строк, впродовж якого особа може вчинити невиконання зазначених обов'язків. Якщо судом строк обмежувального заходу або обмежувального припису не було продовжено, то після закінчення визначеного рішенням суду строку такого заходу або припису особа не може бути притягнутою до кримінальної відповідальності за статтею 390-1 КК України. Проте це не стосується діяння у формі ухилення від проходження програми для кривдників. Закон не визначає, впродовж якого часу особа повинна пройти програму для кривдників, він регламентує лише строк самої програми – від трьох місяців до одного року. Особа може ухилитися від проходження програми для кривдників як до початку строку, визначеному для першого відвідування програми (наприклад, шляхом виїзду за кордон, за межі населеного пункту тощо), так і в процесі проходження самої програми, про що ми вже зазначали раніше. Більше того, навіть притягнення кривдника до відповідальності за непроходження програми для кривдників не звільняє його від обов'язку пройти таку програму (стаття 28 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»). Таким чином, закон ніяким чином не пов'язує відповідальність за ухилення від проходження програми для кривдників з певними часовими рамками, а

відповідно – час вчинення кримінального правопорушення не може виступати обов'язковою ознакою кримінального правопорушення, передбаченого у статті 390-1 КК України. Він має значення тільки для діянь у виді невиконання обмежувального заходу чи обмежувального припису.

Ті самі міркування стосуються і місця вчинення кримінального правопорушення. Дійсно, деякі обов'язки, які містяться у обмежувальному заході або обмежувальному приписі можуть стосуватися певної території, на якій обмежується активність винної особи (наприклад, заборона перебувати в місці спільного проживання чи заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин). З певною натяжкою можна стверджувати, що місцем ухилення від проходження програми для кривдників є певна установа, у якій кривдник повинен пройти відповідну програму. Проте інші обов'язки, які можуть покладатися на особу обмежувальним заходом або обмежувальним приписом ніяк не пов'язані з певною частиною простору. Наприклад, обмеження спілкування з дитиною не має просторових обмежень, а заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб може бути порушена будь-де.

Враховуючи викладене, місце та час вчинення кримінального правопорушення є факультативними ознаками об'єктивної сторони невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або ухилення від проходження програми для кривдників. Вони мають кримінально-правове значення лише для окремих проявів суспільно небезпечної поведінки, відповідальність за яку передбачена у статті 390-1 КК України.

Список використаних джерел:

1. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право. 2021. 768 с.
2. Василенко В. Д. Поняття часу вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони складу злочину: порівняльний аналіз. Судова апеляція. 2015. № 1. С. 25-30.
3. Вознюк А. Час вчинення злочину: актуальні проблеми кримінально-правового розуміння. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 3. С. 258-262.
4. Мороз В. Г. Поняття місця вчинення злочину як ознаки об'єктивної сторони злочину. Юридична наука. 2014. № 5. С. 122-136.
5. Брич Л. Місце вчинення злочину і його значення у розмежуванні складів злочинів та відмежування їх від складів інших правопорушень. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2011. Вип. 52. С. 267-280.